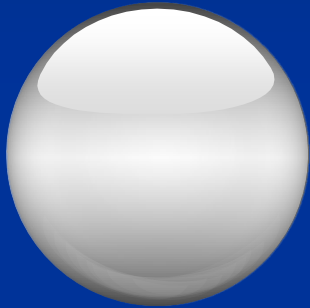

หลักการส่งเสริมการเกษตร (Principles of Agricultural Extension) (5013701)

โดย อาจารย์เลิศภูมิ จันทรเพ็ญกุล
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร

บทที่ 1

ความหมายและความสำคัญ
ของการส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวทางการดำเนินงานและวิธีการส่งเสริมการเกษตร
2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและปรับทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้อย่างถูกต้อง

วิวัฒนาการงานส่งเสริมการเกษตร

ช่วงที่ 1

พ.ศ. 2510 - 2519

ช่วงที่ 2

พ.ศ. 2520 - 2527

ช่วงที่ 3

พ.ศ. 2528 - 2539

ช่วงที่ 4

พ.ศ. 2540 - 2550

ช่วงที่ 5

พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน

ความหมายและความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

อาชีพเกษตรกรรมเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศโครงสร้างหลักของประเทศไทยมีภาคการเกษตรเป็นหลัก สินค้าเกษตรยังติด1ใน10สินค้าที่ส่งออกอย่างเดียวกที่ไม่ขาดดุลการค้า โดยภาคเกษตรทำหน้าที่ผลิตอาหารเลี้ยงประชากรโลก และอาชีพเกษตรยังเป็นแหล่งรองรับทางด้านภาคแรงงานภายในประเทศโดยเฉพาะในเขตชนบท

ความหมายและความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยเริ่มก้าวเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาในไทย เพราะการมีอุตสาหกรรมประชาชนก็จะมั่งงาน แต่บทบาทของภาคการเกษตรก็ยังมี ความสำคัญต่อด้านปัจจัยสี่ ส่งผลให้ที่ดินในภาคการเกษตรมี อัตราลดลง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาภาคการเกษตรให้ เกิดความเข้มแข็งขึ้น

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง Agricultural Extension
แปลว่า การขยายออก ยืดออก รวมความหมายก็หมายถึง
การทำให้ความรู้ทางการเกษตรแพร่และขยายออกไป

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

บุญธรรม จิตต์อนันต์ ,2540 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ๆ ทางการเกษตรไป แนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกร แล้ว ติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่างๆ ทางการเกษตรมาวิเคราะห์ หาหนทางแก้ไข

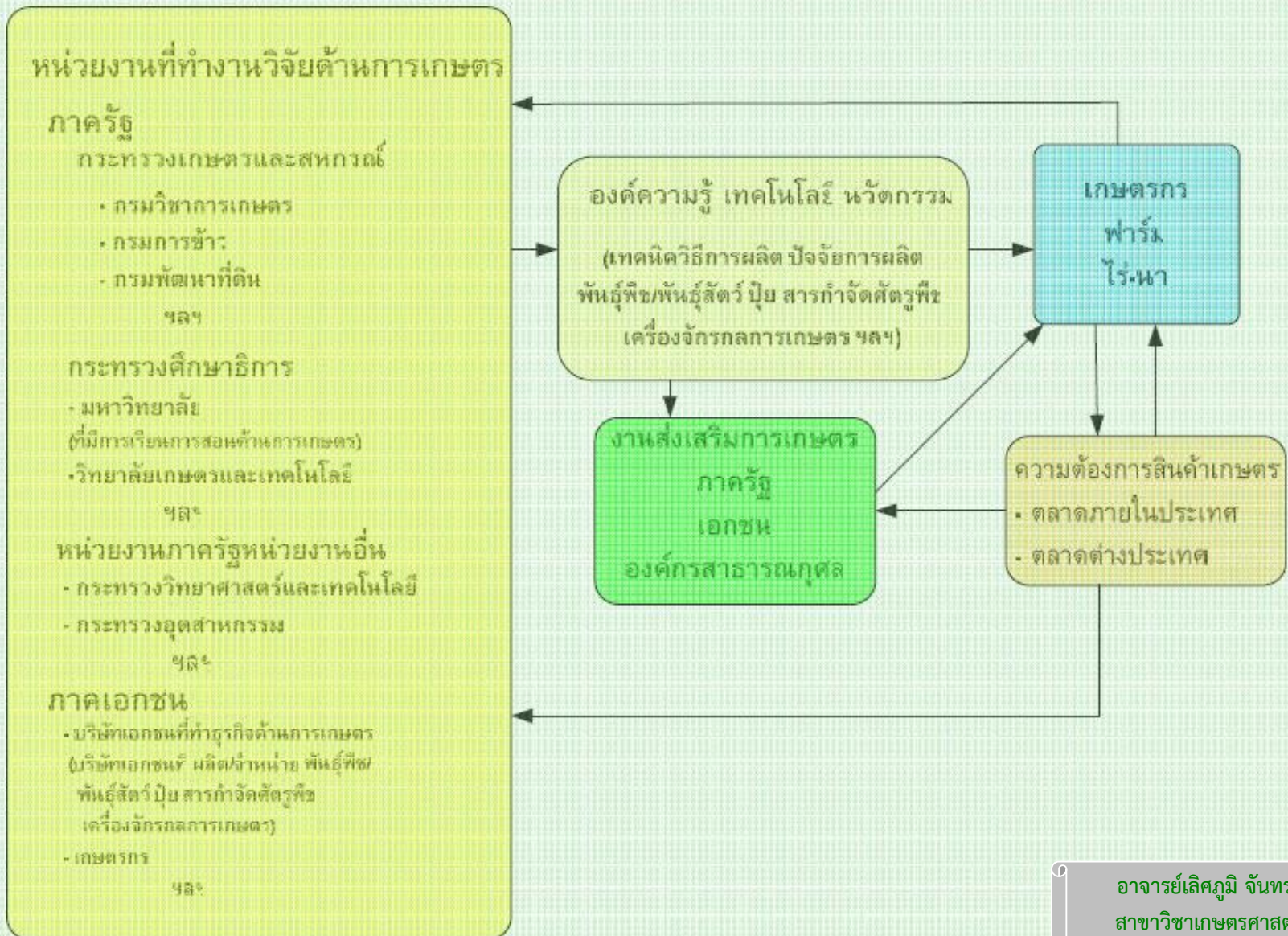
สรุปความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

จึงพอสรุปความหมายของการส่งเสริมการเกษตรได้
ว่าเป็นกระบวนการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร
โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้นำที่คอยให้คำปรึกษา
แนะนำความรู้ ฝึกอบรม กระตุ้น ชักจูง ตลอดจนให้ความ
ช่วยเหลือเกษตรกรโดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถ
ประสบความสำเร็จในอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่าง
ยั่งยืน

ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

การเพิ่มของภาคอุตสาหกรรมทำให้ภาคการเกษตรมีอัตราที่ลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานและที่ดิน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาในภาคการเกษตร ให้สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยีในการผลิตพืชและสัตว์ โดยกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาถ่ายทอดสู่เกษตรกร ก็คือ **กระบวนการส่งเสริมการเกษตร**

กระบวนการส่งเสริมการเกษตร

กรอบแนวคิดนโยบายการส่งเสริม การเกษตร ปี 2557

- ระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่
- Smart Extension Officer
- ผู้จัดการการเกษตรในพื้นที่

เป้าหมายในการ
ดำเนินงาน

- พัฒนาการผลิต
- พัฒนาเกษตรกร
- พัฒนาองค์กรการเกษตร

การบริหารจัดการ
ในพื้นที่

สินค้า ↔ คน

การเรียนรู้
การมีส่วนร่วม

แนวทางในการดำเนิน

- ชี้แจงนโยบายแนวทางส่งเสริม
- กำหนดจุดเป้าหมาย
- วางแผนการดำเนินงาน
- บูรณาการทำงานในพื้นที่
- สรุปและติดตามประเมิน

การบริหาร
จัดการองค์กร

การบริหาร
จัดการข้อมูล

ความจำเป็นที่ ต้องการส่งเสริมการเกษตร

1. เนื่องจากประเทศไทยมีรากฐานเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม และประกอบเป็นอาชีพหลัก
2. การเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ต้องการอาหารมากขึ้นมีความ จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรให้ผลิตอาหารได้พอเพียงกับ ความต้องการของประชากรโลก
3. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก
4. ความต้องการพืชในการนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทนที่มากขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดภาวะในการ ขาดแคลนทางอาหาร

ความจำเป็นที่ต้องการส่งเสริมการเกษตร(ต่อ)

5. เกษตรกรมีความรู้ที่ต่ำทำให้ขาดศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย จึงทำให้จำเป็นต้องอาศัยนักส่งเสริมการเกษตร

6. เกษตรกรไทยยังทำการเกษตรแบบขาดความร่วมมือกัน ขาดการสร้างเครือข่าย นักส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นคนกลางที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกร

7. งานส่งเสริมการเกษตร ช่วยให้เกษตรกรสามารถใช้ที่ดิน น้ำ ปัจจัยในการผลิตต่างๆให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่ไปกับการอนุรักษ์

8. เป็นหน่วยงานกลางที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย สู่

เกษตรกร

หลักการส่งเสริมการเกษตร (แนวคิด)

- ยึดหลักปรัชญาส่งเสริมการเกษตร

“ สอนบุคคลเป้าหมายให้รู้จักช่วยตัวเอง ด้วยตัวของเขาเอง ”

- เน้นให้เกษตรกรช่วยตนเองบนพื้นฐาน
ของความต้องการที่แท้จริง

เป้าหมายหลัก

เพื่อให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยยอมรับ

วิทยาการเกษตรใหม่ที่ดี เพื่อนำไปปรับปรุงการผลิตของตนเอง

- เพิ่มผลผลิต
- รายได้เพิ่ม
- ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น

สถานการณ์ปัจจุบัน

- มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
- เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทมากขึ้น
- เกษตรกรมีความรู้ความสามารถมากขึ้น
- เกษตรกรมีผลงานดีเด่น
- เกษตรกรมีองค์ความรู้
- บูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ
- สื่อเผยแพร่ข่าวสารอย่างกว้างขวาง

วิธีการทำงานส่งเสริมการเกษตร

- ส่งเสริมแบบรายบุคคล เช่น :-
 - ▶ เยี่ยมเยียน เกษตรกรขอรับบริการ โทรศัพท์
- ส่งเสริมแบบกลุ่ม เช่น :-
 - ▶ ประชุม อบรม สาธิต ประกวด จัดงาน นิทรรศการ
- ส่งเสริมแบบมวลชน เช่น :-
 - ▶ เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ เอกสารต่าง ๆ

คุณลักษณะของนักส่งเสริมการเกษตร

1. เป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสนใจ ใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. มีอุดมการณ์ในการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้
3. มีมนุษยสัมพันธ์ มีทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกร มีความอดทนที่จะสร้างสรรค์ มีความเชื่อว่าเกษตรกรจะสามารถพัฒนาตนเองได้
4. ให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดและร่วมกันอนุรักษ์

ความจำเป็นที่ ต้องการส่งเสริมการเกษตร

5. มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ชุมชนและสังคม
6. มีความรู้และความสามารถในวิชาชีพ และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร
7. อ่อนน้อมถ่อมตน สามารถปรับตัวเข้ากับประชาชนในท้องถิ่น สร้างศรัทธาและการยอมรับ
8. มีความเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำปรึกษา มีความรู้ในการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรรวมแทบทั้งสิ้น

ความจำเป็นที่ ต้องการส่งเสริมการเกษตร

9. เป็นนักประชาธิปไตยรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร แล้วนำมาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
10. มีคุณธรรมไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน
11. มีทักษะในการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน
12. มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ มีจิตสาธารณะ วางตนให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

▶ ต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

(ทั้งด้านวิชาการและรูปแบบการส่งเสริม)

▶ มีทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน

▶ ลงพื้นที่

▶ ปรับทัศนคติในการทำงาน

ระบบส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน (2 ระบบย่อย)

ระบบ

การปฏิบัติงานในพื้นที่

ระบบ

สนับสนุนการปฏิบัติงาน

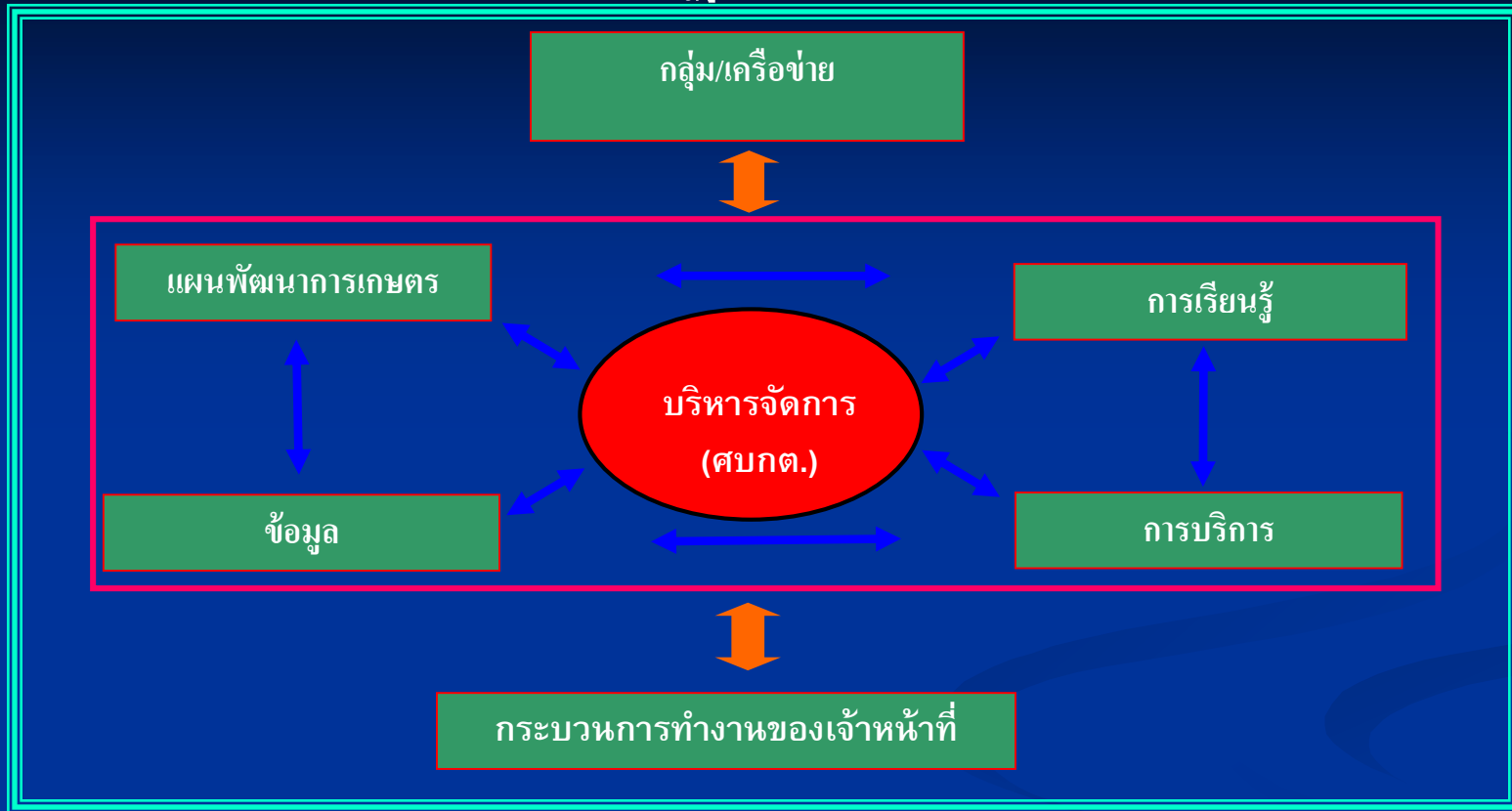
หลักการ

1. ใช้ ศบกต. เป็นกลไกขับเคลื่อนงาน
2. เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้/
การถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยมีคณะกรรมการ ศบกต./
อาสาสมัครเกษตร/ กลุ่ม/ เครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงาน
3. เจ้าหน้าที่เรียนรู้และพัฒนาตนเองจากการปฏิบัติงาน
4. ทำงานร่วมกันเป็นทีม
5. นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงาน

1. เสริมหนุนให้ ศบกต. สามารถทำงานพัฒนาการเกษตรระดับตำบลได้
2. สร้างเป้าหมายร่วมในการปฏิบัติงานทุกระดับ
3. ใช้ความรู้เป็นฐานในการปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรมีขีดความสามารถพร้อม (Knowledge Worker)
4. ปรับเปลี่ยนบทบาทวัฒนธรรมการทำงาน สร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการและพัฒนาการเรียนรู้โดยชุมชนเอง

ระบบการปฏิบัติงานในพื้นที่

ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงาน
IT การบริหาร/พัฒนาบุคลากร,แผนงาน/งบประมาณ, การติดตาม ฯลฯ

= สนับสนุน/ประสาน/เชื่อมโยง

สบกต.

= ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

กลุ่ม/เครือข่าย

= กลุ่มอาชีพการเกษตร กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเรียนรู้ด้านการเกษตร เครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ

บทบาทของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

- 1. เป็นผู้กระตุ้น**
- 2. เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา**
- 3. เป็นผู้ให้ความรู้**
- 4. เป็นผู้ให้บริการ**
- 5. เป็นผู้ประสานงาน**
- 6. เป็นผู้จัดการความรู้**

คุณสมบัติของนักส่งเสริมการเกษตร

1. ต้องเป็นนักวิเคราะห์
2. ต้องเป็นนักวางแผน
3. ต้องมีความเข้าใจงานส่งเสริมการเกษตร
4. ต้องเป็นนักจัดการ
5. ต้องมี service mind เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
6. ต้องประสานงานกับคนได้ทุกระดับ
7. ต้องรู้จักเทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ
8. ต้องพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาการและแนวทางส่งเสริมด้าน

สถาบันเกษตรกร

1. การสื่อสารกับบุคคลเป้าหมาย
 2. การยอมรับและการเปลี่ยนแปลง
- พฤติกรรมของเกษตรกร

ความสำคัญของการสื่อสาร

- เพื่อให้บุคคลเป้าหมายผู้รับข่าวสารเกิดความเข้าใจแนวคิดหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้ส่งข่าวสารได้ถ่ายทอดหรือให้คำแนะนำแก่บุคคลเป้าหมาย มุ่งหวังให้เรียนรู้เข้าใจและส่งผลต่อการตัดสินใจหรือนำไปปฏิบัติตาม
- ปัจจุบันมีหลายช่องทางสื่อสาร

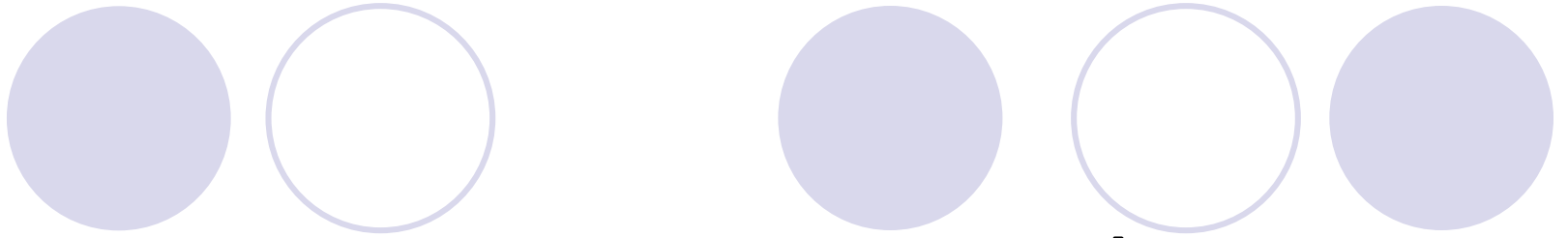
องค์ประกอบหลักของการสื่อสาร

1. ผู้ส่ง
2. ผู้รับ
3. ข่าวสาร

ทักษะในการสื่อสาร

- การพูด การเขียน
- ภาษาท่าทาง สายตา การแสดงออก

ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสารแบบ Two way communication

- สามารถนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

กระบวนการยอมรับของเกษตรกร (Adoption process)

มี 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นต้นตัว/ รับรู้/ รับทราบ (Awareness)
2. ขั้นสนใจ (Interest)
3. ขั้นไตร่ตรอง/ ประเมินผล/ (Evaluation)
4. ขั้นทดลองปฏิบัติ (Trial)
5. ขั้นยอมรับ/ นำไปใช้ (Adoption)

ลักษณะของเกษตรกรที่พบในการเปลี่ยนแปลง

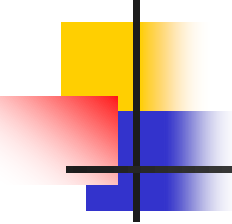
1. พวกหัวไวใจสู้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
2. พวกขอดูที่ทำ เปลี่ยนแปลงเร็ว
3. พวกเบิ่งตาลังเล เปลี่ยนแปลงรวดเร็วพอใช้
4. พวกงอมมือจับเจ้า เปลี่ยนแปลงช้ามาก
5. พวกไม่เอาไหนเลย ผู้ล่าหลัง

การวางแผนส่งเสริมการเกษตร

หมายถึง การกำหนดสภาพหรือ
สถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต
โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ
วัตถุประสงค์ที่วางไว้

ความสำคัญของการวางแผน

- มีการประสานงานกัน
- ประหยัดทรัพยากรในการบริหาร
- ช่วยให้งานสำเร็จลุล่วง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ
- แบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของหัวหน้า
- ระดมทรัพยากรได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ
- ผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมการปฏิบัติงานได้
- ผู้บังคับบัญชาทราบปัญหาอุปสรรค/ แก้ไขปัญหาได้

สิ่งที่ควรคำนึงในการวางแผน

1. ยึดนโยบาย/ ผู้รับบริการ/ ข้อมูลเป็นหลัก
2. วิเคราะห์สภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับแผน
3. ตัดสินใจเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุด
4. กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม

การวางแผน

ต้องวิเคราะห์สถานการณ์ 5 W 1 H

Who What Where When Why How

แบ่งกลุ่มอภิปราย

- ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการส่งเสริมการเกษตร
- เป้าหมายของงานส่งเสริมการเกษตร
- วิธีการทำงานส่งเสริมการเกษตรในสถานการณ์
ปัจจุบัน